

teris invocetur, quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est. Baptismus vero Christi verbis Evangelicis consecratus, et per adulteros, et in adulteris sanctus est, quamvis illi sint impudici, et immundi, quia ipsa ejus sanctitas pollui non potest, et Sacramento suo divina virtus assistit. » Et lib. V. cap. 20: « Si ergo ad hoc valet, quod dictum est in Evangelio, Deus peccatorem non audit, ut per peccatorem Sacra menta non celebrarentur, quomodo exauditi homicidam deprecantem, vel supra aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Quae omnia tamen, et flunt, et valent etiam per homicidas. »

CAPUT XX.

Solvuntur objectiones.

Solvendae supersunt objectiones Calvini, qui primo loco proferit testimonium S. Augustini ex tracta. 80. in Joan. ubi S. Augustinus, postquam dixerat: « Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo? » Et infra: « Mundatio nequaquam fluxo et labili tribueretur elementum, nisi adderetur in verbo. » Ubi fate tur Augustinus, ipsam etiam aquam vim habere mundandi, sed eam non ex se habere, sed a verbo. At concio nihil tribuit aquæ; tota enim refertur ad instruendos auditores, non ad sanctificandam aquam. Imo id nobis obiecit Calvinus in commentario, cap. V. ad Ephesios, tamquam valde absurdum, quod in Sacramentis interdum verba referamus ad ipsum elementum consecrandum, et non ad populum instruendum.

Quarto, Augustinus ait: « Hoc verbo, ut mundare possit, consecrat et Baptismus. » At idem Augustinus docet verbum, quo Baptismus consecrat, esse illam invocationem: « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Sic enim loquitur, lib. III. de Baptismo, contra Donatistas, c. 15: « Quomobrem si Evangelicis verbis: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum. » Id ipsum repetit in infinitis locis.

Quinto, Augustinus ait: « Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem, offerentem, benedicentem, tingerent etiam tantillum, mundet infanteum, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, et ore confiteri ad silentem. » At verbum concionale nihil prædest, nisi actu creditur, ut notum est: non igitur Augustinus de concionali verbo loquitur.

Rejecta igitur Calvinii sententia, quidam ex Catholicis docent, Augustinum loqui de verbo non concionali, nec consecrationali, sed institutionis Sacramenti: illud enim suo modo efficit Sacramentum, consecrat aquas, mundat infantem etc.

Respondeo: Locus hic mire torquere solet nonnullos, cum tamen non usque adeo obscurus esse possit, cum sit pars quadam concisionis ad populum habitæ, nisi forte credimus S. Augustinum per enigmata prædicare solitum, ut Edipo opus esset ad eum intelligendum. Referam igitur quid alii sentiant, et refellam ea, que non videntur recte dicta.

Primum igitur Calvinus contendit, totum hunc locum de concione intelligendum. Sed fallitur apertissime. Primo, quoniam Augustinus ait: « Detrahe verbum, quid est aqua, nisi aqua? » At detraクト verbo concionali, adhuc aqua Baptismi non est pura

aqua, sed aqua sacra, et Sacramentalis. Nam apud nos nulla fit concio in Baptismo, et tamen Baptismum nostrum verum Sacramentum Calvinus esse fatetur, lib. IV. Instit. cap. 15. § 16.

Secundo, Augustinus ait: « Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum. » At concio non accedit ad elementum, sed præcedit, ut ipse idem Calvinus docet, lib. IV. c. 44. § 3. Oportuisset ergo, ut dicaret: Accedit ad verbum elementum, et fit Sacramentum.

Tertio, Augustinus ait: « Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo? » Et infra: « Mundatio nequaquam fluxo et labili tribueretur elementum, nisi adderetur in verbo. » Ubi fate tur Augustinus, ipsam etiam aquam vim habere mundandi, sed eam non ex se habere, sed a verbo. At concio nihil tribuit aquæ; tota enim refertur ad instruendos auditores, non ad sanctificandam aquam. Imo id nobis obiecit Calvinus in commentario, cap. V. ad Ephesios, tamquam valde absurdum, quod in Sacramentis interdum verba referamus ad ipsum elementum consecrandum, et non ad populum instruendum.

Quarto, Augustinus ait: « Hoc verbo, ut mundare possit, consecrat et Baptismus. » At idem Augustinus docet verbum, quo Baptismus consecrat, esse illam invocationem: « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Sic enim loquitur, lib. III. de Baptismo, contra Donatistas, c. 15: « Quomobrem si Evangelicis verbis: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum. » Id ipsum repetit in infinitis locis.

Quinto, Augustinus ait: « Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsam credentem, offerentem, benedicentem, tingerent etiam tantillum, mundet infanteum, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, et ore confiteri ad silentem. » At verbum concionale nihil prædest, nisi actu creditur, ut notum est: non igitur Augustinus de concionali verbo loquitur.

Rejecta igitur Calvinii sententia, quidam ex Catholicis docent, Augustinum loqui de verbo non concionali, nec consecrationali, sed institutionis Sacramenti: illud enim suo modo efficit Sacramentum, consecrat aquas, mundat infantem etc.

CAPUT XX.

Sed neque haec explicatio admitti potest. Primo, quoniam non tollit difficultatem, quem adversarius nobis objicit, ex illis verbis: « Non quia dicitur, sed quia creditur. » Et ex illis: « Hoc est verbum fidei, quod prædicamus; » que verba ter repetuntur hoc loco ab Augustino.

Nihil enim horum quadrat in verba institutionis Sacramenti. Nam verba institutionis non ideo vim habent, quia creduntur, sed quia dicta sunt a Domino, qui solus potuit ex elementis facere Sacra menta. Neque verba institutionis sunt propriæ verbum fidei, quod prædicamus: nam ibidem explicat Augustinus, quod sit hoc verbum fidei, cum ait: « Quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est Jesus, et credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitat a mortuis, salvus eris. »

Secundo, Augustinus præter verbum, de quo hic loquitur, non agnoscit in Sacramento aliud verbum; sed nudum ac solum elementum, ut patet ex illis verbis: « Detrahe verbum, quid est aqua nisi aqua? » Et: « Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum. » Et: « Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo? » Non igitur hoc verbum est verbum institutionis, cum certum sit præter verbum institutionis, Sacramenta constare ex verbis, et non de Sacramentali, ut nos paulo ante dicebamus; vel erit in his verbis intolerabilis aquivocatio.

Alii item Catholicorum sententia est, Augustinum loqui solum de verbo cærimoniali, seu consecratio. Quæ sententia melior est ceteris duabus: tamen habet hoc unum incommunum, quod non potest reddere causam, cur Augustinus allegaverit ex c. X. epist. ad Romanos illa verba: « Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia si confitearis in corde tuo etc. » Et rursus eis paulo infra allegaverit illa ex cap. XV. Actorum: « Fide mundans corda eorum. » Et ex I. Pet. III. illa: « Non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio. » Et denique illa ex cap. XV. Joan.: « Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis (1). » Nam nihil horum trahi potest, ad verba consecratio nis, nisi per summam vim, et nisi ex con cione populari, ut supra dixi, enigmata faciamus.

Dico igitur, Augustinum hoc loco non semper loqui de eodem verbo, sed nunc de Sacramentali, nunc de concionali, ut ex ar-

gumentis jam factis planum factum est.

Dices; ergo Augustinus in perpetua æquivalente versatur, cum iisdem sententias tam differenter accipiat nomen verbi: exempli causa, cum dixisset: « Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo? » Suljungit: « Non quia dicitur, sed quia creditur, » ubi aperte loquitur de verbo concionali: prouinde aut etiam antea loquebatur de concionali, aut vitiosam equivocationem committit.

Præterea ad probandum, aquam habere vim ex verbo, profert testimonium B. Pauli, ex c. X. ad Rom.: « Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia si confitearis etc. » Et illud Actor. XV: « Fide mundans corda eorum. » Et illud, I. Pet. III: « Non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio. » Et addit: « Hoc est verbum fidei quod prædicamus. » Sed quid, quæso, probat Augustinus, si æquivoce de verbo loquitur?

Denique in extrema concione cum dixisset, aqua per verbum mundari infantem, subiungit continuo: « Hoc totum fit per verbum, de quo Dominus ait: Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis; » que verba de concione Domini sunt intelligenda necessario. Quare vel etiam superiora intelligi debent de concionali verbo, et non de Sacramentali, ut nos paulo ante dicebamus; vel erit in his verbis intolerabilis aquivocatio.

Respondeo, nullam esse in verbis Augustini æquivalocationem. Siquidem ipse explicanda suscepit illa verba Domini, Joan. XV: « Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis. » Dum autem illa verba explicaret, propositi sibi ipsi questionem, cur non dixerit potius Christus: « Jam vos mundi estis propter Baptismum, quo locuti estis. » Nam etiam verbum Domini prædicatum mun dat, quatenus gignit fidem, que est initium justificationis, tamen etiam Baptismus mun dat, cum statim abluit sordes omnium peccatorum.

Ad hanc questionem respondet, Christum dixisse: « Vos mundi estis, propter verbum, et non dixisse: Mundiestis propter Baptismum quia in omni mundatione, sive ea fiat in Sacramentum, sive extra Sacramentum, semper sis mundandi oritur ex verbo. Nam si fit mundatio extra Sacramentum, necessario fit per actualē fidem: fides autem ex auditu,

(1) Rom. X, 8 et 9; Act. XV, 9; I. Petr. III, 21; Joan. XV, 3.

auditus autem per verbum Christi, Rom. X. Si vero mundatio fit in Sacramento; elementum quidem est, quod mundat, sed ut mundare possit, adjungitur ei verbum consecrationis. Semper igitur mundatio oritur ex verbo. Quocirca S. Augustinus illa verba Domini: *Vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis*, non restringit verbum concionis, sed generatio accepit; et in toto reliquo sermone id unum probare conatur, omnem mundationem fieri per verbum. Idcirco promiscue adfert argumenta, et testimonia, nunc de verbo Sacramentali, nunc de Conciali, quia illi perinde est, modo demonstret verbum esse, quod mundat.

Ex hoc fundamento facile explicabuntur tria illa loca, ubi videbatur esse vitiosaequivocatione. Primus locus erat: « *Unde tanta virtus aquae, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?* » Hac verba a nonnullis intelliguntur ideo esse dicta, quia nisi adsit fides vel propria in adultis, vel aliena in parvulis, Sacramentum nihil effect. Sed hoc non recte dicitur. Quia licet fides in adultis requiriatur, ut dispositio quedam ad Sacramentum fructuose recipiendum, tamen non est fides, que dat virtutem mundandi elementum: non enim ideo aqua habet vim mundandi, quia ego credo, sed quia est Sacramentum a Deo institutum.

Id autem querit Augustinus, unde sit virtus aquae, non cui prospicit aqua. Illud ergo: *Non quia dicitur, sed quia creditur*, significat, verbum Sacramentali non dare vim aquae, ut est res quedam naturalis, id est, aer percussus; sic enim nihil melius est verbum elementum: sed ut est res spiritualis, et sola fide cognoscibilis, nimurum, ut confinet invocationem Trinitatis (quomodo etiam signum crucis, et nomen Jesus honorabile est, et vim habet operandi miracula, ac damones coercendi; non ut res naturalis, et sensu corporeo perceptibilis, sed ut representat rem divinam) ita ut sensus sit: *Verbum non quia dicitur, sed quia creditur*, id est, non quatenus auribus sentitur, sed quatenus fide percipitur.

Esse autem hunc sensum verum hujus loci, patet ex sequentibus verbis: « *Nam, inquit, et in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens;* » ubi id vocat sonum transeuntem, quod vocaverat, Verbum quia dicitur; id vocat virtutem ma-

nentem, quod vocaverat, verbum quia creditur.

Præterea illud: *Quia creditur*, vel significat, quia creditur actu, vel quia est objectum fidei; et proinde res fidei perceptibilis: non autem potest significare, quia creditur actu; nulla enim actualis fides est in rigore necessaria ad Baptismum. Nam non requiritur fides actualis suscipientis Baptismum, ut patet in parvulis, quo Augustinus hoc loco dicit verissime per verbum in Sacramentali mundari, etiam si non valeant corde credere, et ore confiteri. Nec requiritur fides ministri aut parentum, aut quorumlibet offerentium, et susceptorum, ut idem Augustinus probat in epist. 23. ad Bonifacium, ubi dicit, vere mundari parvulos etiam si baptizentur, vel offerantur ab infidelibus. Cujus igitur fides actualis requiritur, si nec suscipientibus, nec dantis, nec offerentibus?

Dices, requiritur fides Ecclesie. Sed quid si nullus in Ecclesia actum fidei exercetur, dum infans ab infidi baptizatur? quid si per impossibile Ecclesia tota periret, et tamen Turca quispiam, qui nosset res nostras, infantem baptizaret cum intentione faciendo quod Christus instituit, et Ecclesia faciebat? certe ille esset baptizatus. Verum est tamen, quod Augustinus et alii dicunt, infantes baptizari in fide parentum, vel Ecclesie, quia de facto, si nullus esset fidelis, certe nullus moveretur ad baptizandum infantes: sed non idem fides actualis ita requiritur, ut sine illa Baptismus infructuosus esset.

Est autem hic diligenter notandum, non negari ab Augustino, verbum ipsum, ut dicitur, et ut est res sensitibilis, habere virtutem; nam si aqua ipsa habet virtutem mundandi, quanto magis verbum, etiam ut sensitibile? sed negari virtutem illam esse a verbo, ut est res sensitibilis. Itaque totum Sacramentum habet virtutem, sed habet a verbo, ut verbum est res spiritualis, et sola fide cognoscibilis.

Alter locus difficilis erat, ubi Augustinus allegat Scripturas, Rom. X. Actor. XV. et I. Pet. III. Sed respondeo, illa loca non allegari ad probandum, vim mundandi esse in aqua a verbo; sed ad probandum in genere, verbum habere vim mundandi: illa enim est Augustini scopus, ut diximus. Et quia id jam probavero ex eo, quod verbum Sacramentali dat vim mundandi elementum: idem probat testimonii illarum Scripturarum. Nam illa loca demonstrant fide purgari

corda hominum, fidem autem nasci ex verbo predicationis; ex quibus sequitur, verbum vim habere mundandi.

Tertius locus difficilis erat in fine sermonis, ubi postquam dixerat, verbo Sacramentali mundari infantes, addidit: « *Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait: Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.* » Sed jam responsu est, ista verba Domini ab Augustino non restrinxi ad sermonem, quem Dominus locutus fuerat post ultimam concam, sed intelligi de verbo generaliter, ut sensus sit: *Vos mundi estis, propter verbum meum*, sive quod me concionante audistis, et credistis, sive quo in Baptismo sanctificati estis. Atque hec de isto loco Augustini, ac de præcipuo argumento Calvinii.

Altera objecio est Calvinii, Brentii, Kemnitii, et aliorum, quod sit species quedam magice incantationis, demurmurare certa verba super aquam, vel panem, aut aliud elementum mutum elementum.

Sed haec non tam objecio, quam horribilis blasphemia est. Nam in primis duo sunt, quæ damnantur in incantationibus magicis. Unum, quod aliqui putent in certis figura, aut verbis esse naturalem virtutem aliquid efficiendi, atque haec quidem superstitione est; cum certo constet, nec figuræ, nec verba vim naturalem ullam habere aliquid efficiendi. Alterum, quod alii existimant, figuræ, aut verba nihil ex se habere virtutis, tamen ex pacto cum diabolo initio adhiberi ad res certas efficiendas; et haec propriæ magiae est incantatio, et peccatum maximum.

Porro verba Sacramentalia omnes fatemur nullam vim naturalem habere; ideo enim dicimus requiri divinam institutionem, ut ex Dei institutione efficient, quod ex se facere non poterant. Estque mera calumnia Calvini, lib. IV. cap. 14. § 4. quod solo strepitu verborum sine sensu, et fide utamur ad elementum consecrandum; et Kemnitii in Examine, parte 2. pag. 401. qui dicit, nos vim ponere in syllabis, et characteribus, neglecto sensu verborum. Ista enim sunt mera mendacia: nam nos nec in characteribus, nec in sono, aut numero syllabarum, sed in sensu, et significacione vim ponimus, idque ex Christi institutione.

Siquidem fatentur omnes Catholicæ, quæ lingua utamur, vere perfici Sacramentum, modo sensus sit idem; constat autem

eadem verba, si diversis linguis efferantur, vel scribantur, diversos habere characteres, diversum sonum, diversum numerum syllabarum. Sequitur igitur, ut existemus, ut verbo existimamus, ea ex pacto, et promissione Christi vim habere; que si magia est, quid aliud sequitur, quam ut Christus sit Diabolus? Nam cum omnis magia pendeat ex pacto Diaboli, vis autem Sacramentalium verborum pendeat ex pacto Christi: manifeste sequitur, aut nullam in Sacramentis nostris esse magiam, aut Christum esse Diabolum. Ad hanc igitur horribilem impietatem adversarii nostri devenerat, ut ex Christo Diabolum faciant.

Dicent, se non facere Christum Diabolum, quia Christus non instituit, ejusmodi verborum pronuntiationem super mutu elementa. Sed jam satis probavimus, Christum instituisse. Ceterum quare ab eis, an credunt Christum potuisse instituere ejusmodi signa, quæ vim haberent ex pacto ipsius aliquid operandi. Non, opinor, negabunt, nisi Christum negent esse Deum.

Nam Deus, Num. V. instituit verba quædam, que dicentur super aquas, ac volunt eam esse vim illorum verborum, ut virtutem tribuerent aquis continuo interficiendi mulieres adulteras, si ab eis biberentur. Item Num. XXI. instituit, ut qui aspicerent raneum serpentem, confinio curarent a morsu serpentium ignitorum. Et Christus ipse, nomine verbis, aut manus impositione, aut etiam luto, et sputo pellebat morbos? Potuit igitur Christus hoc instituere, ut verba Sacramentalia vim habeant ex pacto ipsius.

Rursus autem quare, an si id Christus instituisset, quod eum facere potuisse constituit, esset magia, nece? Si dicant magiam futuram fuisse, aperte fatentur Christum esse Diabolum: si negant futuram fuisse magiam, non possunt ulla ratione nos magos appellare; id enim solum facimus, quod Christum instituisse credimus. Si autem Christus id non instituisset, falleremur simplieriter, sed nulla ex parte magie crimen nos attingeret.

Denique verba, et signa magica, non habent ullam vim; neque enim Diabolus dare potest rebus virtutes, sed solus Diabolus operatur ad eorum praesentiam. At verba, et signa Sacramentalia vim habent a Deo operandi quod significant: quare longe mirabilius, et sublimius agunt, quam ulla incantationes possint.

Tertia objectio Calvinii sumitur ab auctoritate Christi, Apostolorum, primitive Ecclesiae, et ipsius Dei : « Non est, inquit lib. IV. cap. 14. §. 4. quid in hac probatione laboremus, quando minime obscurum est, quid Christus fecerit, quid nobis facere mandaverit, quid secuti sint Apostoli, quid prius Ecclesia observaverit. Imo ab initio usque mundi notum est, quoties signum aliquod obtulit Deus sanctis Patribus, inseparabiliter suisse doctrinæ copulam, sine qua attoniti nudo aspectu sensus nostri reddentur. Ergo cum de verbo Sacramentali fieri mentionem audimus, promissionem intelligamus, quæ clara voce a ministro predicata, plebem eo manu ducat, quo signum tendit, ac nos dirigit. »

Sed nihil est etiam quo nos in responsione laboremus. Nam minime obscurum est, Christum nullam præmissam concionem, cum Eucharistiam primus consecravit, et ut deinceps idem faceremus, mandavit. Vide Matth. XXVI. Luca XXII et I. Corinth. XI. Notum est etiam quid Apostoli, et veteres Patres secuti sint, ex his testimonio, que nos paulo ante citavimus, Calvinus enim nullum attulit testimonium, præter unum Augustini, quod jam a nobis est explicatum. Denique non negamus, et Deum cum signa dedit Patribus, eorum vim explicuisse, et nobis idem esse faciendum, dum Catechumenos instituimus : sed non recte inde colligit Calvinus, verbum Sacramentale nihil esse, nisi concionem. Aliud enim est concionari, aliud Sacramenta celebrare : utrumque fieri debet, sed non idecirco distinguenda non sunt, et tempora, et officia.

CAPUT XXI.

Res, et verba Sacramentorum ita determinata esse, ut nihil addere, minuere, aut mutare licet.

Sequitur tertia quæstio de causis intrinsecis, utrum res, et verba Sacramentorum ita sint certa, et determinata, ut nihil in eis mutari possit. Et quidem apud Catholicos nulla fera dissensio est, magisque explicatione, quam altercatione res indiget.

Apud haereticos veteres non deerant, qui

res et verba Sacramentorum inverterent, ac præcipue apud Gnosticos, de quibus vide Ireneum, lib. I. cap. 9. et 18. Et Epiphanius haeresi 26. Interim tamen omnes, qui Sacramenta utebantur, res, et verba determinata habere volebant, et ut plurimum non recedebant a verbis in Evangelio prescriptis. Sic enim ait Augustinus, lib. VII. de Baptismo contra Donatistas, c. 23 : « Facilius inveniuntur haereticæ, qui omnino non baptizent, quam qui non illis verbis baptizent. »

At nostro tempore Martinus Lutherus haereticorum omnium audacissimum, novam haeresim excogitavit, videlicet non requiri certa verba in Sacramentum. Sic enim loquitur in libro de captivitate Babylonica, cap. de Baptismo : « Quocumque modo tradatur Baptismus, modo non in nomine hominis, sed in nomine Domini tradatur, vere salvum facit. Imo non dubitem, si quis in nomine Domini suscipiat, etiamsi impius minister non det in nomine Domini, vere baptizatus erit in nomine Domini. » Hæc ille. Itaque secundum Lutherum si quis dicat : Ego te baptizo in nomine Lutheri, et Catharinae uxoris ejus, vel etiam in nomine Diaboli, erit verus Baptismus, modo qui suscipit, accipiat in nomine Domini.

Retractavit postea Lutherus hunc errorem, Nam in I. homilia de Baptismo, habita anno 1533. ita loquitur : « Clare exprimit, Christus, quas ceremonias velit, et formam ipse prescribit : ut illa ipsa signa, neque alia, illa ipsa verba, neque alia hic adhibeantur. » Et infra : « Si infantem intingeres aqua, neque adderes verba Baptismi, sed pronuntiarès orationem Dominicam, aut alia quedam verba ex sacris litteris, non esset verus Baptismus. » Et infra : « Si quis pane, et vino proposito pronuntiare non ipsa verba Sacramenti, sed aut Decalogum, aut Symbolum Apostolorum, aut sententiam aliquam sacram, vel Psalmum, non esset verum corpus, et sanguis Christi. » Similia habet in tercia homilia de Baptismo habita anno 1540.

Licet autem retractaverit Lutherus errorum suum, tamen Joannes Brentius magis probasse videtur priorem Lutheri sententiam. Siquidem in Catechismo suo, cap. de Baptismo, non multum curat prescriptam formam Baptismi a Christo ; ut etiam Zwinglius in lib. de vera, et falsa religione, cap. de Baptismo, de qua re dicemus etiam lib.

II. de Sacramentis, cap. 3. Et sane prior Lutheri sententia, ut manifeste repugnat veritati, ita magis convenit principiis Lutheranae Theologie, quam posterior. Si enim Sacra menta ideo potissimum instituta sunt, ut fidem existent, et sustentent; nihil interest, quibus verbis, aut rebus utamur, modo illis fides excitari, ac sustentari possit. Igitur tum ad hunc errorem destruendum, tum ad rem ipsam declarandam, statuam aliquot propositiones.

Prima propositio : « Res certæ, et determinatae ab ipso Deo in Sacramentis esse debent. » Hæc propositio quantum ad Sacra menta novæ legis, nec ab haereticis negatur, et apud Catholicos certissima est. Sed altera illis, aliter a nobis probatur. Illi probant ex generali suo principio, quod nullus cultus Deo placet, nisi quem ipse insituit : cætera ad *videlicet*, et traditiones hominum pertinent. Quid argumentum infirmum est, ut nos alibi sepe ostendimus. Catholici probant ex alio principio. Quia Sacramenta novæ legis sunt causa gratiae, et justificationis. I. Cor. VI : *Abhui estis, sanctificatis estis*. Ephes. V : *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ* (vel *in verbo*). Ad hunc notandum cum lex non scriberetur in tabulis, ita etiam Sacra menta illius temporis, a Deo per Moysem tradita, et litteris mandata etiam fuerunt. Denique, quia legis novæ auctor est Verbum incarnatum, ideo etiam ab ipso Sacra menta nostra determinata fuerunt.

Secunda propositio : « Non solum res, sed etiam verba in Sacramentis novæ legis a Deo determinatae sunt, ut non licet quidquam immutare. » Hæc propositio explicandum est, ut recte intelligatur. Notandum est igitur : Primo, sex modis contingere posse formas variationem; nimil per additionem aliquujus vocis; subtractionem aliquujus vocis; mutationem, ut si una ponatur loco alterius; corruptionem alienujus vocis, detrahendo, vel mutando aliquam syllabam; transpositionem, id est, ordinis dictiōnum variationem; denique per interruptionem, ut pronuntiando unam partem forme, ac deinde quiescendo per aliquod spatiū, vel loquendo aliquid impertinet, et tum de munere perficiendo formæ pronuntiationem.

Secundo notandum est, duplēc esse Sacramentis formæ integratim; unam substantialem; alteram accidentalem. Substantia lysis consistit in solo sensu, seu significacione verborum, non autem in sono vel numero syllabarum. Quare utcumque variarentur verba, addendo, detrahendo, mutando, transponendo, corrupiendo, inter rumpendo, semper manet integritas sub stantialis, dum manet idem sensus : et contra minima etiam variatio destruit integratim substantialem, si paret sensus; ut si quis una sola littera mutata dicat : Ego te baptizo in nomine Matris, et Filii, et Spir itus.

(1) I. Cor. VI, 11; Eph. V, 26.

tus sancti, non habet substantiale formam. Accidentalis integritas consistit in ceteris omnibus, id est, in integro sono, ordine, et numero syllabarum.

Tertio nota, iudicium de his mutationibus, sintne substanciales, an accidentales, non debere esse mathematicum, sed morale, ita ut tunc judicandum sit, sensum verborum conservari, quando audientes intelligent, et judicant illud significari, quod per integra verba significari solet, etiamsi aliqui verba prouidentur valde corrupte. Exemplo esse potest, id quod refert Zacharias Pontifex in epistola ad Bonificium, et habetur etiam apud Gratianum, can. Retulerunt, de consecrat. distinct. IV. Quidam enim ex nimia imperitia linguae Latinae baptizabant his verbis: Ego te baptizo in nomine Patria, et Filia, et Spiritu sancto. Quae verba si proprie accipiuntur, non significant Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et preseruent si seorsim pronuntiarentur: judicavit tamen summus Pontifex prudentissime, substancial formae non esse mutata, quia facile poterat intelligi, quid illi vellet dicere, tum ex ipsa actione baptizandi, tum etiam ex coniunctione cum verbo in nomine: Non enim ait: In nomine Patrie, et Filie, quod ratio Grammatica exigebat, si is de industria formam mutare voluisse; sed, in nomine Patria, et Filia: que cum ex se nihil significent, signans est illum voluisse dicere, quod alii dicunt, cum aiunt: In nomine Patrie, et Filii etc.

Pari ratione judicandum est de interruptione: Si enim quis diceret in consecranda Eucharistia: Hoc est cor, ad deinde recitaret unum Psalmum, vel quiesceret ad spatium notabile, et tum deum adderet, *pus meum*, sive dubio iudicio prudentiam non censeretur dixisse: Hoc est corpus meum. Si vero ubi dixit: Hoc est cor, patreter brevem aliquam evagationem mentis, et non-nihil etiam interquiesceret, antequam adderet, *pus meum*, non censeretur sensus formae perire.

Notandum est quarto, non esse licitum, ut in conclusione dicimus, ullo modo verborum formam immutare, sive per eam immutationem tollatur substancialis forma integritas, sive solum accidentalis. Sed hoc interest, quod cum forma mutatur substancialiter, Sacramentum non perficitur; et ideo ea integritas dicitur necessaria, necessitate Sacramenti; cum autem mutatur solum acci-

dentaliter, Sacramentum perficitur, sed peccat qui ita mutat: et ideo dicitur haec integritas necessaria solum necessitate praepcepti.

Nota quinto, ex parte forme verborum numquam Sacramentum irritum reddi, nisi revera desit integritas substancialis: tamen aliunde posse contingere, ut cum sola corruptione accidentalis non perficiatur Sacramentum, nimis si is, qui accidentaliter mutat formam, velit introducere novum ritum, ut docet Zacharias, can. Retulerunt, de consecrat. dist. 4. et post eum S. Thomas 3. part. quest. LX. artic. 7. ad tertium, et artic. 8. in corpore articuli. Quorum auctorum verba non recte ab omnibus explicantur.

Ideo Animadvertisendum est, utrum is, qui intendit introducere novum ritum, intendat introducere novum essestiale ritum respectu totius Ecclesie Christi, in universum, id est, qui non fuerit antea in ipsa vera, et universalis Ecclesia; an intendat novum ritum introducere respectu aliquius Ecclesie, quam ipse putet falsam.

Si intendit introducere novum absolute, tunc non perficiatur Sacramentum, non quia desit forma, sed quia deest intentio. Convincitur enim ille non velle facere, quod facit vera Ecclesia, quandoquidem vult introducere ritum, qui numquam fuit in Ecclesia universalis, et vera. Et hoc est, quod docet sanctus Thomas locis citatis: semper enim reddit rationem cur non perficiat Sacramentum, qui intendit introducere novum ritum, quia non habet intentionem Ecclesie.

Si vero intendit introducere novum ritum, non absolute, sed solum respectu aliquius Ecclesie, quam ipse putat falsam, et interim intendat facere quod facit vera Ecclesia; tunc perficitur Sacramentum, etiamsi ipse fallatur in vera Ecclesia internoscenda. Ut exempli causa, si Graeci aliquis dum baptizat illis verbis: Baptizetur servus Christi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, intendat introducere ritum substancialiter, et necessarium contra ritum Romane Ecclesie, ita ut velit persuadere, non perfici Sacramentum, si quis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et tamen intendat facere, quod facit Ecclesia vera, quaecumque illa sit; is vere baptizabit, non obstante ipsius errore. Nam in eo Baptismo invenitur forma substancialis, et

intentio vera Ecclesiae in genere, quae omnium consensu sufficit: error enim illius circa Sacramentum, aut Ecclesiam, non irritat Sacramentum, ut omnes Catholici docent, qui docent Sacraenta ab hereticis tradita esse valida. Non enim tenetur minister Sacraenti intendere id facere, quod facit Ecclesia Romana: aliqui nullus hereticus vere baptizaret; sed solum id quod facit Ecclesia Christi vera, in qua tamen intentione virtualiter includitur, ut intendat id, quod Romana Ecclesia intendit, quia illa sola est vera Ecclesia.

Itaque quod Paludanus ait in IV. distinct. 3. quest. I. artic. 3. non semper irritari Sacramentum, cum quis intendit introducere novum ritum, est verum, sed non contra S. Thomam, ut ille fortasse putavit. Imo S. Thomas ideo non dixit: Cum quis vult inducere novum ritum, non perficiat Sacramentum, sed non videtur perfici Sacramentum, quia nimis posset fieri, ut perficeretur Sacramentum, sed presumitur non perfici, quia presumitur non adesse intentionem delitam.

Quod vero Dominicus a Soto isti, quest. I. art. 1. Graecos vere baptizare illi verbis: Baptizetur servus Christi etc. quia Ecclesia Romana tolerat eum ritum; sed si Ecclesia Romana eum ritum detestaretur, tunc fore ut ipsi non vere baptizarent; non est verum absolute. Nam si Ecclesia Romana eum ritum detestaretur, ut corruptionem formae accidentalem, illi peccarent quidem, sed tamen vere baptizarent: si vero Ecclesia Romana eum ritum detestaretur, ut corruptionem substancialem, tunc illi non vere baptizarent, sed causa non esset, ut Sotus dicit, quia deesset intentio, sed quia deesset forma substancialis.

His ita explicatis, probatur nostra propositio adversus Lutheri, et Brendii temeritatem. Primo, Sacramenta a Deo sunt instituta, ut adversari concedunt; ergo pars Sacraenti precipua, nimis forma verborum a Deo instituta est; ergo qui eam mutat, peccat contra Deum, et saepe non perficit Sacramentum, nimis cum substancialiter mutat. Si enim Sacramentum a Dei institutione pendet, certe non erit Sacramentum, cum non facimus, quod ipse instituit.

Secundo. Mutare Sacraentorum materiam, grave sacrilegium esset, nec perficeretur Sacramentum, ut adversari concedunt;

curigitur non sit eadem ratio de forma, quae in verbis consistit?

Tertio. Addere ad verba Scripturae, vel ea mutare nullo pacto licet: igitur ne verba Sacraentorum mutari ullo modo debent, aut possunt; presertim cum verba Scripturae solum ad significandum, verba Sacraentorum ad significandum, et sanctificandum instituta sint.

Quarto. Idem probatur testimonis Patrum. Ireneus lib. I. cap. 48. reprehendit hereticos quosdam, quod mutarent formam verborum a Christo prescriptam in Sacramento Baptismi. Tertullianus in libro de Baptismo: « Lex, inquit, tingendi imposita est, et forma prescripta: Ita, inquit, ad omnes gentes, tingentes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. » Cyprianus in epist. ad Jubianum idem habet. Item Athanasius serm. 3. contra Arianos. Basilius homil. in sanctum Baptismum, et ceteri, qui scribunt adversus Arianos, hoc argumento probant trium personarum divinitatem, quod jussi simus in Baptismo tres personas exprimere. Item Basilius lib. de Spiritu sancto, cap. 12. dicit, eum a gratia excidere, qui detrahit, aut addit ad verba prescripta in Sacramento Baptismi. Didymus in lib. II de Spiritu sancto: « Qui unum, inquit, de preceptis nominibus pretermittit, neque perfectionem Sacraenti attingit, nec a peccatis hominem liberat. » Augustinus lib. VI. contra Donatistas, cap. 25: « Certa sunt, inquit, verba Evangelica, sine quibus non potest consecrari Baptismus. » Damascenus lib. IV. de fide, cap. 46: « Quae forma verborum in Baptismo adhibenda sit, Dominus exposuit, dicens: Baptizantes eos etc. » Accedit Concilium Arelatense I. can. 8. quod examinari jubet, qua forma verborum Arianis baptizent.

Tria explicanda erunt circa finalem causam Sacraentorum. Primum, de ipso fine dicendum erit. Secundo, de necessitate, quae ex fine cognoscitur. Tertio, defendenda est sententia Ecclesiae contra mendacia, et calumnias hereticorum. Quod ad primum

affinet, duo queri possunt, cum queritur quis finis sit Sacramentorum. Primum, ad quem finem assequendum Deus instituerit Sacra menta. Secundo, cur ad eum finem assequendum talia media instituerit, cum potuerit per alia media, et etiam sine ulla mediis ad eum finem perveniri.

Prior quæstio jam explicata est in disputatione de definitione Sacramenti: jam enim ostendimus, Sacra menta instituta esse ad justificandos homines, atque ut sint signa, et cause instrumentales gratiae Dei.

Posterior quæstio facilis est, nec de ea ulla est controversia. Et quidem autores multas rationes colligunt tum ex parte Dei, tum ex parte hominis, tum ex parte Sacramentorum ipsorum, cur utile fuerit Sacra menta, id est, sensibilia signa instituere ad justificandos homines. Sed haec sunt preci pue cause.

Prima, quia id congruit naturæ humanae, quæ ex corpore, et spiritu constat. Sic enim ait S. Chrysostomus homil. 60, ad populum, et 83, in Matthæum: *Si incorporeos esses, nuda, et incorporea tibi dedisset dona, sed quoniam anima corpori inserta est, in sensibiliis intelligibili tibi præbet.* Similiter docent Gregorius Nazianzenus, et Gregorius Nyssenus, in sermone de Baptismo.

Secunda, ut clariss appareret gratiam, quo datur per Sacra menta, a solo Deo esse. Si enim daretur per actiones aliquas spirituales, suspicari potuerint homines, vi propria illius actionis homines justificari: nunc autem cum per res corporales, et abjectas detur tam excellens donum, nullus relinquatur locus ejusmodi suspicioni. Quia etiam de causa Dominus Joan. IX, cœcum illuminavit sputo, et luto, non aliquo pretiosissimo unguento: et mundum sibi subiiciebat voluit per homines pauperes, et obscuros.

Tertia, ut simili essent instrumenta justificationis, et signa, quibus discernerentur fideles ab infidelibus, et quibus colligeretur populus Dei, et quibus etiam, ut sacris cæremoniis coleretur Deus. Nec enim poterant esse signa ad discernendos alios ab aliis, neque etiam cæremonia religiosis, nisi essent externa, et sensibilia. Vide multas ejusmodi rationes apud Hugonem, lib. I. de Sacra mentis, par. 9. cap. 3. et Magistrum, ac Doctores, lib. IV. sent. dist. 1. et S. Thomam, lib. IV contra Gentes, cap. 36. et ex recentioribus Gulielmum Alanum, lib. de Sacra mentis in genere, cap. 24.

Quantum ad secundum, de necessitate, duplex est necessitas. Una dicitur necessitas præcepti. Altera necessitas mediæ. Et quamquam interdum hæc duæ necessitates con juncta sint; nam hoc ipso quod aliquid est medium ad salutem necessarium simul etiam est præceptum naturale, si in nostra potestate sit: tamen hoc interest, quod cum quis ex ignorantia invincibili, aut alia justa de causa non implet præceptum, is nihil detrimenti accipit: at si quis non accipiat medium necessarium, is magna detrimentum capit, quia non assequitur finem, licet ex ignorantia invincibili id ei accidat. Verbi gratia, Sacra mentum Confirmationis est præceptum; sed non medium ad salutem simpliciter necessarium, ideo qui negligit accipere ejusmodi Sacra mentum, peccat, sed si ex legitima causa non accipiat, nec peccat, nec impeditur a salute. Qui vero Baptismus in re, vel in voto est præceptum, et medium; ideo qui non baptizatur; aut certe non desiderat Baptismum, non salvatur, licet ex ignorantia, vel impotencia id accidat.

Rursus necessitas mediæ: Aut est necessitas simpliciter quomodo alia necessaria sunt ad voluntum. Aut ad bene esse, quomodo equus necessarius est ad iter faciendum. Denique utraque necessitas; Aut est absolute, et naturalis, ut in exemplis positivis; Aut ex institutione, et arbitratu alterius: quomodo in iudicio attingere metam, est medium necessarium ad bravium; Aut est partim ex institutione, partim ex naturali con gruenzia, ut cum Imperator concedit militibus urbem aliquam diripiendam, si eam vice copertur. Ex his facile poterit intelligi, quæ sit necessitas Sacra mentorum.

Sit igitur prima propositio: « Nulla Sacra menta habent absolutam necessitatem, sed omnia eorum necessaria pendet ex præcepto, et institutione divina, adjuncta naturali con gruenzia.» Certum est enim potuisse Deum sine ulla Sacra mentis homines justificare. Neque de hoc illa controversia est.

Secunda propositio: « Omnia Sacra menta necessaria sunt necessitate præcepti, licet non singulis.» De hac propositione non est controversia cum hereticis.

Tertia propositio: « Baptismus, et Pœnitentia necessaria sunt, posita institutione divina, necessitate media simpliciter; Baptismus quidem omnibus, Pœnitentia iis qui post Baptismum læthaliter delinquent.» In hac non convenimus. Nam adversarii faten-

tur quidem Sacra menta esse necessaria, quia præcepta, et etiam necessaria ut media utilia: non tamen agnoscunt ullum Sacra mentum necessarium simpliciter ut medium. Et ratio est, quia cum sola fides justificet, Sacra menta solum adhibentur, ut fidem excitent, aut nutriant. Alqui sine Sacra mentis per solum verbum potest fides gigni, nutritri, augeri: non igitur sunt ulla Sacra menta simpliciter necessaria. Sed haec controversia tractanda est in disputatione de Baptismo, et Pœnitentia: nunc sufficient duo loca Scriptura apertissima Joan. III. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Luc. XIII. Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis* (1).

Quarta propositio: « Eucharistia, Confirmation, et Extrema uncio, necessaria sunt necessitate mediæ ad bene esse, posita divina institutione.» In hac non convenimus, quatenus numeramus Confirmationem, et Uncionem inter Sacra menta: sed de hoc alibi. Quantum ad Eucharistiam, convenimus, quod sit in præcepto; sed quod sit necessaria ad bene esse, ut medium, videbimus convenire, sed re ipsa non convenimus. Nam dicunt quidem Calvinus in Antidoto, et Kemnitius in Examine, Sacra menta esse necessaria, ut media a Christo instituta, sed inter explicandum ita extenuant hanc necessitatem, ut eam fere tollant. Volunt enim Sacra menta solum esse utilia ad alendam fidem, quia representant oculis id, quod verbum offert auribus. Unde Apologia Confessionis, art. 13. comparat Sacra menta picture: sicut ergo picture non possunt diei necessaria ad salutem, nisi forte hominibus valde rudibus; ita nec Sacra menta secundum ipsum sententiam. Conatur Kemnitius loco citato refellere hanc similitudinem de picture, et ostendere nescio quam maiorem necessitatem. Sed non potest negare similitudinem illam esse in Apologia, quam se in omnibus sequi profitet. Et præterea alii verbis idem dicit: nihil enim vult Sacra menta esse aliud, nisi ritus, in quibus visibiliter representat promissio, sicut audiibiliter, ut sic loquar, representatur in verbo. Itaque revera non agnoscunt necessitatem, licet mentiantur se agnoscere, sed solum tenuem quamdam utilitatem Sacra mentorum.

(1) Joan. III. 3; Luc. XIII. 3.

Quinta propositio: « Ordo necessarius est, non singulis hominibus, sed ipsi Ecclesiæ in universum, necessitate mediæ simpliciter, positi divina institutione.»

Sexta propositio: « Matrimonium necessarium est ad bene esse, non singulis hominibus, sed Ecclesiæ in universum.» De his non est controversia. Vide S. Thomam 3. par. quest. LXV. art. 4.

Quantum ad tertium, refellenda sunt mendacia et calumnia Calvini et Kemnitii, contra canonem 4. sess. VII. Concilii Tridentini, ubi de necessitate Sacra mentorum agitur. Verba Concilii ita habentur: « Si quis dixerit, Sacra menta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, et sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.» Quo canone Concilium tria definit. Primi Sacra menta non esse superflua ad salutem, sed necessaria; id quod definitum est contra Anabaptistas et Zwinglianos, qui (ut supra in disputatione de definitione vidimus) Sacra menta utilia esse volebant ad discernendos fidèles ab infidelibus, non autem ad salutem consequendam. Atque hanc partem definitionis libenter admittunt, et probant Calvinus, et Kemnitius. Secundi, Sacra menta quedam adeo esse necessaria, ut sine ipsis, vel eorum voto non possit salus contingere. Hoc autem est contra Lutheranos et Calvinistas, qui soli fidei tribunt Sacra menta necessitatem. Tertio, non omnia Sacra menta esse singulis necessaria: id quod asseritur propter Ordinem et Matrimonium. In qua parte definitionis illad solum reprehendunt, quod hec inter Sacra menta numeramus: sed de hoc alibi dicendum erit. Veniam nunc ad mendacia.

Hunc canonem ita Calvinus calumniatur in Antidoto: « Hic boni Patres pro sua crassitate non animadverturnt, quidquid nobis gratiae per Sacra menta conferunt, nihil omnibus fidei imputandum. Qui enim a Sacra mentis fidem separat, perinde facit, ac si animam a corpore tolleret. Ergo quemadmodum Evangelii doctrinam non excludimus, cum dicimus, nos sola fide Christi gratiam adipisci, ita nec Sacra menta; quorum eadem est ratio, cum Evangelii sint sigilla.» Hec ille.

Quibus verbis reprehendit illam partem

canonis, ubi Concilium damnat eos, qui dicunt, homines justificari sola fide sine Sacramentis. Ideo autem reprehendit, quia putat a Concilio damnari sententiam Lutherorum non intellectam. Nam etsi fatentur Lutherani solam fidem justificare, et proinde Sacra menta non justificare, eo modo, que fides justificat, tamen admittunt etiam Sacra menta alio modo justificare; quomodo non negant, Deum justificare, et Christi passionem justificare, et concionem etiam suo quodam modo justificare. Nam Deus justificare dicitur, ex auctoritate peccata remittens, et in gratiam nos recipiens: Christus justificare dicitur meritorie, quia meruit nobis gratiam, et remissionem peccatorum; verbum, et Sacramenta justificant instrumentaliter, quatenus excitant, vel nutrunt fidem, qua justificationem apprehendit; fides autem justificat, quia immediate veluti quedam spiritualis manus, justificationem apprehendit; quomodo justificandi fides comitem nullum habet. Itaque inepit Concilium ex Calvini sententia colligit Lutheranos excludere Sacra menta a justificatione, quia docent solam fidem justificare.

Similem calumniam habet Kemnitius, pag. 80: « Quod, inquit, praeципue observandum est, necessitatē Sacra mentorum opponant justificationem per solam fidem, atque ea, quae ad salutem necessaria sunt, distinguenda sunt, ut Christus promerens, Pater donans, organa, seu instrumenta verbi, et Sacra mentorum, per quae Spiritus sanctus beneficia illa novi testamenti offerit, applicat, obsignat, auget, et confirmat, in credentibus, et demum fides, que beneficia illa apprehendit, et accipit. Singula haec suo modo, et in suo gradu ad salutem nostram ordinata sunt. Et sicut non sequitur, Sacra menta ad salutem sunt necessaria, ergo non solus Christus suo merito nobis eam acquisivit: ita etiam non sequitur, Sacra menta ad salutem sunt necessaria, ergo non per solam fidem gratiam justificationis accipimus. » Hæc ille.

Atqui hæc est calumnia, et mendacium manifestum. Concilium enim recte intellexit eorum sententiam, et id ipsum proprie damnavit, quod illi docent. Nam non damnat eos concilium, quod excludat Sacra menta a justificatione quovis modo, sed quod excludat ab immediata acceptione et applicatione justificationis, quam ipsi soli fidei tribuunt. Fides enim Catholica non admittit

sola fide immediate apprehendi, et applicari hominibus gratiam justificationis, sed vult ad id necessario requiri etiam Sacra menta, adeo ut si fides in aliquo existat, quamvis maxima, non tamen justificet, nisi adsit etiam Sacramentum in re, vel in voto; Imo magis requiritur Sacramentum, quam fides. Nam sine Sacramento in re, vel in voto nemo justificatur, neque parvulus, neque adulterus; sine fide autem aliqui justificantur, ut parvuli, qui fidem propriam nullam habent, qua recipient justificationem, et tamen per Sacramentum fidei justificantur.

Unde etiam refellitur, quod ait Calvinus, quidquid nobis gratis per Sacra menta confertur, id fidei imputandum. Id enim falsum est. Gratia enim quæ per Sacra menta confertur, imputanda est virtutis ipsorum Sacra mentorum, et Christi institutioni, non fidei: fides enim non tribuit vim Sacra mentis, sed solum disponit subjectum, ut supra dimicximus.

Jam vero Martinus Kemnitius in 2. par. Examinis, pag. 79. et sequentibus, dicit in singulis dictioribus hujus canonis latere insidias: detegit autem ipse quinque insidias: quæ tamen revera non sunt latentes insidiae Concilii, sed patentes calumnia Kemnitii. Primo, sic ait: « Principio artificium compositionis in hoc canone considerandum est. In singulis enim ferme dictioribus peculiares latent insidiae. » Et infra: « Reliquos, inquit, ritus, ut Confirmationis, Extremæ uncionis, auricularis Confessionis, Satisfactionis etc., volunt simpliciter esse Sacra menta ad salutem necessaria. »

Hoc esse mendacium perspicuum est, tum ex eo, quod Concilium non addidit vocem illam (simpliciter) tum etiam quia communis sententia Theologorum, a qua Concilium numquam recedit, solum tria Sacra menta docet esse necessaria simpliciter; Baptismum omnibus; et Penitentiam omnibus, qui peccant post Baptismum; et Ordinem ipsi Ecclesiæ in universum. Sine reliquis posse homines salvari, modo abit negligenter, et contemptus. Vide S. Thomam 3. parte, quest. LXV. art. 4.

Secundo sic ait idem Kemnitius: « Neque enim quisquam sanus justificationem per solam fidem ita unquam intellexit, quasi a justificatione excludatur gratia Dei, meritum Christi, et ministerium verbi, et Sacra mentorum. »

Hoc est alterum mendacium. Nam etiamsi Kemnitius et Calvinus doceant, solam fidem non debere opponi Sacra mentis in negotio justificationis, sicut non opponitur gratia Dei, et merito Christi; tamen Lutherus, quem sanum fuisse Kemnitius nunquam negaret, multis in locis opposuit solam fidem Sacra mentis, ac disertis verbis docuit, ita sola fide homines justificari, ut nulla pars justificationis ad Sacra menta pertineat. In lib. de capt. Babyl. cap. de Baptismo: « Baptismus, inquit, neminem justificat, nec ulli prodest, sed fides in verbum promissio nis. » Et in assert. I. art.: « Nos dicimus, inquit, nec novi, nec veteris testamenti Sacra menta, sed solam fidem justificasse. » Et in lib. contra Joannem Cochlaeum. « Non potest, inquit, ulla pars justificationis tribui Baptismo. » Hæc ille. Qui certe non distinet, gratia Dei, aut meritum Christi non justificant, neque ullis prosunt; et nulla pars justificationis tribui potest gratia Dei, aut merito Christi. Lutherus igitur opposuit justificationem per solam fidem Sacra mentis, quam tamen non opposuerat gratia Dei, aut merito Christi. Sic etiam Philippus Melanchthon, quem insanum fuisse Kemnitius numquam diceret, in locis editis, anno 1522: « Non justificant, inquit, signa, ut Apostolus ait: Circumcisio nihil est: ita Baptismus nihil est, participatio mensæ Domini nihil est. » Hæc ille. Sed queso, an dixisset Melanchthon, gratia Dei non justificant, et gratia Dei nihil est? Igitur opponebant veteres Lutherani solam fidem Sacra mentis, quam non opposuerant gratia, et merito Christi. Porro Concilium simul damnavit et has profanas voces veterum Lutheranorum, et sententiam, quam sequuntur Calvinus, et Kemnitius, licet a verbis abstineant.

Tertio, sic ait ibidem Kemnitius: « Neque necessitatem Sacra mentorum, ea tantum referunt, quod sint causa instrumentales, per quas a Deo nobis offerantur, et exhibeantur gratia justificationis, sed loquantur de adipiscenda, seu accipienda gratia justificationis. Et hoc nolunt soli fidei tribui, sed adjungunt necessitatem Sacra mentorum: hoc est, intelligent nostrum opus, quod in susceptione Sacra mentorum facimus, ita ut fides non sola, sed una cum dignitate, seu merito illius nostri operis accipiat gratiam justificationis. »

Hic vero impudenter mentitur Kemnitius. Nullus enim Catholicorum justificationem,

quam in Sacra mentis accipimus, tribuit dignitatem, aut meritum operis nostri, sed institutione divine, et operi Christi. Nec enim Baptismus, aut alia Sacra menta sunt opera nostra, aut pendunt ex nostra dignitate, aut merito; aliqui Sacra menta ab ipsis collata non essent utilia; cujus contrarium tum Catholici, tum etiam Lutherani defendunt contra Donatistas.

Quarto addit Kemnitius: « Et propterea nominant Sacra menta novæ legis, ut sit mutua relatio legis, et nostrorum operum in ipso etiam Sacra mentorum usu. »

Hic etiam leviter calumnianatur. Non enim per legem intelligi Concilium præceptum, quo opus imperatur, sed testamentum novum; idem enim significant Sacra mentum novæ legis, et Sacra mentum a Christo institutum, qui est auctor novi Testimenti, seu legis.

Quinto adjungit ineptissime: « Ideo etiam votum nominant, hoc est, pollicitationem certi operis ad accipiendo justificationis gratiam.

Quis nos miretur imperitiam, vel impudentiam hujus censoris? Nam vel ignoravit, votum in verbis Concilii non pollicitationem, sed desiderium significare, vel de industria cavillari voluit. Certe Concilium, cum ait, Sacra menta esse necessaria, vel eorum votum, per votum voluntatem accepit. Nam ut S. Augustinus, lib. IV. contra Donatistas, cap. 23. doceat, sine Baptismo, latro salvatus est, quia non ejus accipiendi voluntas defuit, sed non accipiendi necessitas adfuit. Atque haec de nugis Kemnitianis, et de causa finali Sacra mentorum.

Auctorem Sacra mentorum solum esse Christum.

De causa efficiente Sacra mentorum, quatuor sunt controversie, quot sunt etiam canones de hac re in Concilio Tridentino sess. VII. Ut autem hæc faciliter intelligantur, observandum est triplicem causam efficientem in Sacra mentis a Theologis considerari. Unam principalem, et omnino independentem, in qua dicunt esse potestatem auctoritatis.

Alteram instrumentalem, sed instrumenti conjuncti, in qua dicunt esse potestatem excellentiae. Tertiam instrumentalem, sed instrumenti separati; in qua dicunt esse potestatem ministerialem.

Prima causa omnium consensu est Deus, ipse enim solus ex auctoritate gratiam dare potest, et proinde Sacraenta instituere, quae gratiam efficiunt, aut etiam infallibiliter significant. Secunda causa est Christus ut homo; Christi enim humanitas est instrumentum conjunctum divinitati hypostatische, et ideo Christo ut homini tribuitur quedam potestas ministerialis quidem, quia derivata est a divinitate, tamen excellentes potestas dicitur, quia solum Christi convenit. Tertia causa est quilibet alius minister Sacramentorum. De 1. causa nulla est quæstio, de 2. una controversia est, de 3. tres.

Prima igitur quæstio est; An auctor Sacramentorum novæ legis sit solus Christus. Adversarii duo quædam docent. Primo, Sacraenta, que sola ipsi vera Sacraenta putant, a solo Christo esse instituta, nimirum Baptismum, et Eucharistiam, cetera non a Christo instituta. Ita docent Calvinus in Antidoto Concilii, sess. VII, can. 1. et Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 13. Citat autem Kemnitius Cyprianum, in sermone de ablutione pedum; item Hugonem, lib. II de Sacramentis, part. 13., cap. 2. et Petrum Lombardum, lib. IV, dist. 23. qui negant omnia Sacraenta a Christo instituta fuisse. Poterat addere Alexandrum Alensem, qui IV. part. quæst. 24. membro 1. dicit, Sacramentum Confirmationis post mortem Apostolorum institutum esse ab Ecclesia in Concilio Meldensi. Idem sentire videatur S. Bonaventura, in IV. dist. 7. art. 1. quæst. 1. Præterea idem Alexander, quæst. 59. memb. 3. et Bonaventura dist. 47. art. 1. quæst. 3. et Marsilius in IV. quæst. 14. dicunt, Sacramenta Pœnitentia non fuisse a Christo institutum, sed ab Apostolis.

Adversus errorem hunc posuit Concilium Trident. sess. VII, canonem 1. qui talis est: « Si quis dixerit, Sacraenta novæ legis, non esse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, anathema sit. » Qui canon non debet ita intelligi, quasi Concilium velit Sacraenta instituta esse a Christo immediate, vel mediate; sed solum immediate: nam alioquin Concilium frustra canonem istum

posuisset; cum nemo unquam dubitaverit, quin saltem mediate Sacraenta a Deo sint instituta. Præterea idem Concilium, sess. XIV. can. 1. agens de Sacramento Unctionis extremae, seipsum explicat, cum ait: Sacramentum illud ab ipso Christo institutum fuisse, sed a B. Jacobo Apostolo promulgatum. Denique, si tantum mediate Christus Sacraenta instituerit, idem dici posset de Sacramentis, et de aliis omnibus cæremoniis Ecclesiasticis: omnes enim sunt a Christo mediatae institutorum, quia nimis dedit Ecclesie potestatem instituendi, et inspiravit, ut institueret, et asserit ne erraret in instituendo; et tamen idem Concilium non eodem modo loquitur de Sacramentis, et de aliis cæremoniis. Nam sess. XXI, cap. 2. dicit, Ecclesiam habere potestatem mutandi, et instituendi circa Sacraenta, salva tamen cura substantia.

Hæc igitur verissima Concilii sententia confirmari potest his rationibus. Primo, in Scripturis Apostoli non vocant nisi dispensatores, et ministri mysteriorum Dei, ut I. Corinth. IV: *Si nos existimmo homo, ut ministrus Christi, et dispensatores mysteriorum Dei* (1). Non igitur instituerunt ipsi, sed solum promulgarunt, et ministrarunt Sacraenta a Christo instituta.

Secundo, Sacraenta legis veteris a Deo immediate sunt instituta, a Moyse autem solum promulgata, ut patet ex libro Exodi, et Levitici, ubi semper cum aliquid novi instituitur, legimus: *Locutus est Dominus ad Moysem; multo igitur magis par erat, ut Sacraenta novæ legis præstantiora ab ipso Deo instituerentur.*

Tertio, id Patres affirmant. Cyprianus, sive quicunque est auctor, in sermone de ablutione pedum: « *Ipse, inquit, summus sacerdos sui est Sacramenta institutor*, et auctor: in ceteris homines Spiritum sanctum habuere doctorem. » Ubi vides non Sacraenta (ut Kemnitius falso citabat) sed quosdam alios ritus ab hominibus institutos, auctore Cypriano. Ambrosius lib. IV de Sacramentis cap. 4: « *Auctor, inquit, Sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus?* » Augustinus lib. III. doctrin. Christ. cap. 9. dicit primo ipsum Dominum, deinde Apostolicum disciplinam tradidisse Ecclesie Sacraenta. Idem in epist. 118. c. 4. Sacramentorum auctorem Deum facit.

(1) I. Cor. IV, 1.

Ad testimonia vero, quæ allegat Kemnitius, Respondemus: Cyprianum contrarium habere, ut supra ostendimus. Hugonem autem, et Lombardum per institutionem intelligere voluisse promulgationem; quomodo etiam lex vetus dicitur lex Moysis, cum tamem etiam Moyses non instituerit proprie, sed tantum promulgaverit. Idem responderi potest ad eorum testimonia, qui dicunt, Sacramentum Pœnitentia ab Apostolis institutum. Nam idem dicunt, Christum instituisse Absolutionem, et insinuasse Confessionem: quo circu non tam relinguunt Apostolis institutionem, quam declarationem, licet ipsi evocent institutionem. Porro quod ait Alexander et Bonaventura de Sacramento Confirmationis, defendi non potest. Constat enim testimonium Fabiani Papæ, Dionysii Areopagite, Cypriani, Tertulliani, et aliorum veterum, Sacramentum Confirmationis faisse diu ante Concilii Meldensi tempora. Vide Dionysium de Ecclesiastica Hierarchia, cap. de Baptismo, Tertullianum lib. de resurrect. carnis, Fabianum in epist. ad Orientales, Cyprianum lib. II, epist. 1. et in serm. de Chrismate. Sed neque Concilium illud aliud statuit, nisi ut qui ad Sacramentum Confirmationis accedunt, jejunum sint, ut patet ex Gratiano, can. Ut Episcopi, de conser. distin. 5. nec enim aliud exstat ex hoc Concilio. De hac tota quæstione plura dicentur, cum de singulis Sacramentis agetur.

CAPUT XXIV.

Ministrum Sacramentorum ordinarium non esse quemlibet hominem etiam baptizatum.

Altera quæstio est de causa ministeriali in Sacramentis conficiendis et ministrandis, quis proprie in Ecclesia sit minister Sacramentorum. Adversari multum inter se, et nobiscum in hac quæstione dissentunt.

Martinus Lutherus duo dicit falsa, et inter se pugnantia. Primum, omnes omnino esse ministros, non solum homines, sed etiam dæmones. Sic enim ait in lib. de Missa privata, et unctione Sacerdotum, edito anno 1534: « *Ego non dicam, quod Papistæ di-*

(1) I. Cor. XIV, 30.

cunt, nullum Angelorum, nec Mariam quidem ipsam consecrare posse. Sed e contra dico, si diabolus ipse veniret, et ego postea resiscerem diabolum sic irreppisse in officium pastoris Ecclesie, in specie hominis vocatum ad prædicandum, et publice in Ecclesia docuisse, baptizasse, celebrasse Missam, et absolvisse a peccatis, et tali munere functum esse juxta institutionem Christi, tunc cogererem fateri, Sacraenta ideo non esse inefficacia, sed verum Baptismum, verum Evangelium, verum Absolutionem, verum Sacramentum corporis et sanguinis Christi nos accepisse. » Hæc illæ.

Probat autem, tum quia fides nostra, dignitas, et efficacia Sacramentorum, non nititur qualitate personæ, sed Christi verbo, et ordinatione. Sive igitur bona sit, sive mala, sive uncta, sive non uncta, sive vocata legitimate, sive non sic vocata, sive Satan, sive Angelus, idem efficit, modo servet Christi ordinationem: tum etiam quia Judas, qui erat membrum Diaboli, non minus prædicabat, et baptizabat, quam cæteri Apostoli. Cur igitur non possit Diabolus, quod possunt membrum ejus?

Alterum, quod Lutherus dicit, est, omnes, et solos homines baptizatos habere potestatem omnia Sacraenta ministrandi; tametsi ad tollendam confusionem, non oporteat omnes uti has potestatem, sed tantum eos, qui legitime sunt vocati, exceptis tribus casibus. Primo, quando quis est in loco privato, ut domi sua. Secundo, quando nemo alias adest, et necessitas urget. Tertio, quando alius adest, sed non tam bene ministrat, ut ego facerem, juxta illud I. Corinth. XIV: *Si alteri revelationum fuerit, prior taceat* (1).

Hanc esse ejus sententiam patet ex sequentibus. In lib. de captivit. Babylon. cap. de Ordine: « *Esto, inquit, certus, et sese agnoscat quicunque se Christianum esse cognoverit, omnes nos equaliter esse sacerdotes, hoc est, eamdem in verbo, et Sacramento quicunque habere potestatem; verum non licere quemquam hac ipsa uti, nisi consensu communitatæ, vel votacione majoris.* » El paulo ante: « *Quod si cogenerant admittere, nos omnes esse equaliter Sacerdotes, quotquot baptizati sumus, sicut revera sumus etc.* » Item in articulis a Leone X damnatis, art. 13: « *Ubi, inquit, non est Sacerdos, æque potest quilibet Christianus,* »